

2024

**Raport de monitorizare a
activității Consiliului
Audiovizualului în alegerile
prezidențiale și referendumul
republican constituțional 2024**

ASOCIAȚIA PRESEI ELECTRONICE

Chișinău

11/28/2024

Raport de monitorizare a activității Consiliului Audiovizualului în alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și referendumul republican constituțional 2024

Prezentul raport este întocmit în temeiul *Metodologiei de monitorizare a Consiliului Audiovizualului în alegeri* (Anexa 1), elaborată în acest scop de Asociația Presei Electronice.

Listă abrevieri

APEL – Asociația Presei Electronice

CA – Consiliul Audiovizualului

CEC – Comisia Electorală Centrală

CSMA – Codul serviciilor media audiovizuale

FSM – furnizor de servicii media

GRT – Gagauziya Radio Televizionu

RM – Republica Moldova

SMA – serviciu media audiovizual

TRM – Teleradio Moldova

REPERE METODOLOGICE

Scopul monitorizării: a determina modul în care CA își onorează obligațiile în alegeri, obligații prevăzute de CSMA, dar și de Codul electoral și, în funcție de rezultatele monitorizării, a formula recomandări

Obiectul monitorizării: activitatea CA în alegeri

Subiectul monitorizării: ședințele CA care au pe agendă subiecte referitoare la orice aspect al procesului electoral

Perioada monitorizării: 1 august – 18 noiembrie 2024

Indicatori ai metodologiei: cantitativi și calitativi

Indicatori cantitativi: număr ședințe, subiecte, rapoarte, dezbateri, decizii, inițiative cu caracter electoral

Indicatori calitativi: calitate rapoarte, calitate dezbateri, calitate decizii, nivel de transparență, calitate inițiative

Fișa de monitorizare: cuprinde lista de indicatori cantitativi/calitativi, calificativele și codurile pentru calificative, cărora le corespunde o anumită valoare numerică (punctaj) atribuită de monitor fiecărui subiect electoral; valori numerice sunt acordate doar indicatorilor calitativi și inițiativelor.

Colectare date: datele sunt colectate pentru întreaga perioadă de monitorizare, de la prima ședință a CA în care sunt examinate subiecte cu caracter electoral și ultima ședință a CA la care a fost audiat raportul final privind reflectarea alegerilor.

Obținerea datelor cantitative: este sumat punctajul acordat de monitor fiecărui subiect monitorizat conform indicatorilor cantitativi din Fișă; subiect monitorizat înseamnă orice chestiune de pe agendă sau inclusă, suplimentar, pe agendă, supusă, de regulă, dezbaterii în ședință, și care finalizează cu o decizie.

Interpretarea datelor cantitative:

Datele cantitative sunt analizate în mod particular, separat de punctajul acumulat de indicatorii calitativi, pentru a trage concluzii.

Obținerea datelor calitative: este sumat punctajul acordat de monitor fiecărui subiect monitorizat, conform indicatorilor calitativi din Fișă. Monitorul acordă calificative indicatorilor calitativi, pe trei trepte de apreciere: 6-10 puncte; 1-5 puncte; 0 puncte. În cazul unora dintre indicatori sunt prevăzute depunctări. Astfel, fiecare indicator poate acumula maxim 10 puncte, iar fiecare subiect monitorizat poate întruni cel mult 40 de puncte. Pentru a determina indicele de calitate, punctajul total este împărțit la numărul de subiecte monitorizate. În numărul de subiecte monitorizate nu sunt incluse inițiativele. Totuși, pentru că inițiativele sunt importante, le sunt atribuite puncte, plusate la punctajul general. Sunt luate în calcul inițiativele relevante pentru obiectul monitorizării și acceptate prin decizii ale CA. Cu titlu de excepție, pot fi luate în calcul și alte inițiative, care nu sunt aprobate prin decizii, dar care au relevanță pentru perioada alegerilor.

Interpretarea datelor calitative:

< 10 puncte	– activitatea este inacceptabilă
≥ 10 – < 20 de puncte	– activitatea este defectuoasă
≥ 20 – < 30 de puncte	– activitatea este acceptabilă
≥ 30 – < 35 de puncte	– activitatea este bună
≥ 35 – ≤ 40 de puncte	– activitatea este foarte bună

1. CONTEXT

În data de 16 mai 2024, Parlamentul a stabilit că alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova vor fi organizate la 20 octombrie 2024 în aceeași zi cu referendumul republican constituțional de modificare a Constituției în vederea aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană.

Potrivit legislației electorale, data alegerilor prezidențiale se stabilește prin hotărâre de Parlament, cu cel puțin 60 de zile înainte de ziua alegerilor. De asemenea, scrutinul prezidențial se organizează cu cel mult 90 de zile înainte de data expirării mandatului Președintelui în funcție, dar nu mai târziu de termenul stabilit de Constituție. În acest context, s-a propus ca alegerile prezidențiale să fie organizate pe data de 20 octombrie 2024.

Conform Codului Electoral nr. 322/2022, perioada electorală este definită „*perioada cuprinsă între ziua intrării în vigoare a actului cu privire la stabilirea datei scrutinului și ziua în care rezultatele alegerilor sunt confirmate de către organele competente, dar nu mai mare de 120 de zile. Data începerii perioadei electorale se stabilește prin hotărâre a Comisiei Electorale Centrale*”. La 16 iulie 2024, în Hotărârea CEC nr.2633 cu privire la aprobarea Programului calendaristic pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și a referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024 este stabilită data de 1 august 2024 ca fiind data de la care începe perioada electorală pentru ambele scrutine.

Ulterior, la 30 iulie 2024, ținând cont de faptul suprapunerii ca timp a celor două scrutine, CEC a aprobat o serie de modificări la Regulamentul privind reflectarea alegerilor de către instituțiile mass-media, iar a doua zi, pe 31 iulie 2024, a aprobat o hotărâre cu privire la particularitățile reflectării în mass-media a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024.

Având în vedere complexitatea procesului electoral, autoritatea de reglementare a acționat în sprijinul furnizorilor de servicii media, amintindu-le într-un [comunicat de presă](#) postat pe 1 august pe pagina web oficială că începe perioada electorală și că urmează să depună până pe 8 august la CA o Declarație privind mediatizarea alegerilor sau o notificare de nerefectare a acestora. De asemenea, CA atenționează FSM despre modificările operate la Regulamentul privind reflectarea alegerilor de către instituțiile mass-media și face o descriere succintă a acestora în respectivul comunicat.

Totodată, prin scrisoarea nr.1496 din 01 august 2024, CA a comunicat aceste detalii tuturor FSM, despre obligațiile de a depune declarațiile sau notificările respective, conform prevederilor art.90 alin.(5) din Codul electoral și pct. 24 și 25 din Regulamentul privind reflectarea alegerilor de către instituțiile mass-media. La fel, în scrisoare este anexat formularul Declarației ce trebuie completat conform modelului aprobat prin Decizia CA nr.241/2023. Mai mult, a doua zi, CA mai trimite o scrisoare, cu nr.1498 din 2 august 2024, către toți FSM în care face referire la Hotărârea CEC referitoare la particularitățile alegerilor din 20 octombrie cu inserare de link direct pentru consultare.

Anterior, în cadrul ședinței din 26 iulie CA a aprobat modificări la decizia nr.100/2022 prin care a fost actualizată [Lista furnizorilor de servicii media naționali, regionali și locali](#).

Prin urmare, autoritatea de reglementare a domeniului a întreprins toți pașii necesari pentru a intra bine pregătită în perioada și campaniile electorale pentru cele două tipuri de scrutin: referendumul național de modificare a Constituției și alegerile ordinare pentru funcția de Președinte al RM.

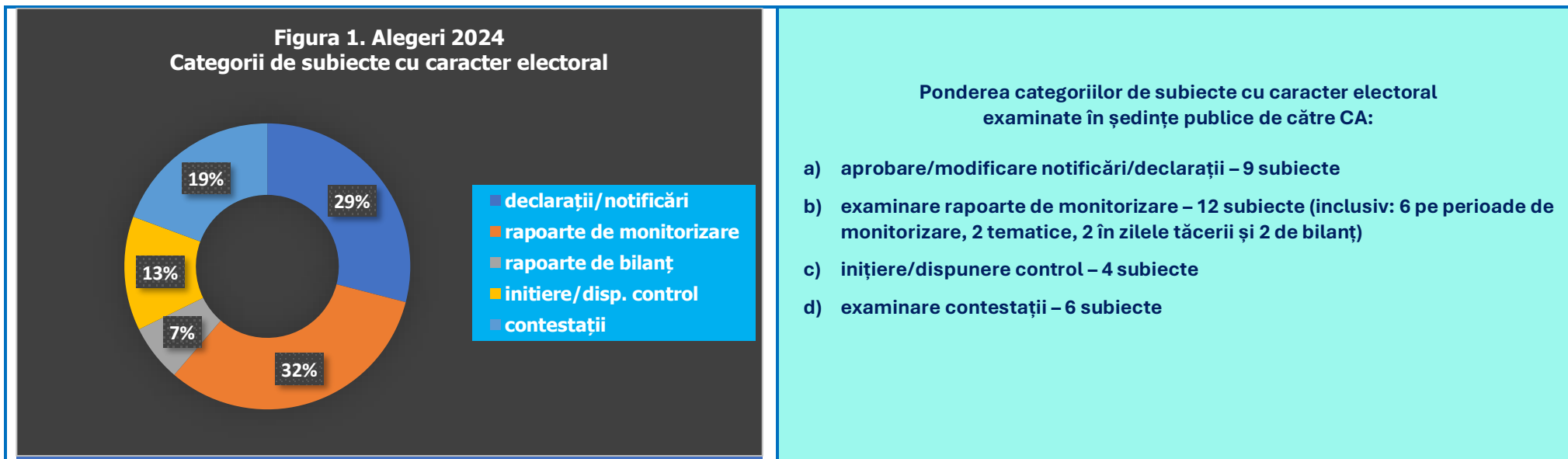
2. DATE GENERALE CANTITATIVE

În perioada 1 august – 18 noiembrie 2024, au fost monitorizate 18 ședințe ale CA (cu una mai puțin decât la alegerile locale ordinare din 2023), agenda cărora a inclus subiecte cu caracter electoral, inclusiv 4 ședințe în luna august, 3 ședințe în luna septembrie, 7 ședințe în luna octombrie și 4 ședințe în luna noiembrie.

Prima ședință monitorizată a fost cea din 9 august 2024 când au fost examinate notificările FSM privind nereflectarea alegerilor prezidențiale și a referendumului, iar ultima – în data de 18 noiembrie 2024 când a fost examinat și prezentat public raportul final de monitorizare a modului în care serviciile media audiovizuale au reflectat alegerile prezidențiale, la două săptămâni de la data turului al doilea de scrutin, termen care este conform cu cerințele legislației electorale.

În cele 18 ședințe, membrii CA au examinat 31 de subiecte cu caracter electoral legate de alegerile prezidențiale și referendumul republican constituțional 2024. În 18 cazuri din 31 chestiunile examinate au vizat ambele tipuri de scrutin (58% din total), în 11 cazuri – doar alegerile prezidențiale (36% din total), iar în două situații – doar referendumul național (2% din total).

Analiza subiectelor monitorizate a arătat că acestea pot fi convențional împărțite în patru categorii: a) aprobarea/modificarea declarațiilor privind politica editorială; b) examinarea rapoartelor de monitorizare a modului de reflectare a alegerilor, precum și a rapoartelor de bilanț; c) inițierea/dispunerea controlului respectării prevederilor legislației electorale și audiovizuale de către FSM care reflectă alegerile și examinarea rapoartelor; d) examinarea contestațiilor depuse de către concurenții electorali/participanții la referendum. Un tablou al ponderii acestor categorii este arătat în Figura 1.

În cele 18 ședințe au fost înaintate 4 inițiative oportune privind dispunerea unor controale de profil, pe aspecte direct legate de alegeri. În cazul fiecărui subiect și a inițiativelor vizând controale, au fost adoptate decizii, în total – 31 (a se vedea Tabelul 1).

Tabelul 1

Nr.	Data	Subiecte cu caracter electoral examinate	rap.	dezb.	decizii	iniț.
1	09.aug	Cu privire la examinarea notificărilor privind nerefectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și referendumului rep. constituțional din 20 octombrie 2024	1	0	1	
2	16.aug	Cu privire la examinarea declarațiilor privind politica editorială la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. constit. din 20 octombrie 2024	1	1	1	
3	20.aug	Cu privire la examinarea declarațiilor privind politica editorială la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. constit. din 20 octombrie 2024 Cu privire la dispunerea controlului respectării prevederilor actelor normative în privința asigurării accesului persoanelor cu dificultăți de văz și auz la SMA (Diverse)	0	0	1	1
4	30.aug	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. const. din 20 octombrie 2024 (Axial TV)	1	0	1	
5	03.sep	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. const. din 20 octombrie 2024 (GRT, TRM)	1	0	1	
6	20.sep	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referend. rep. const. din 20 octombrie 2024 (Studio-L, TRM) Cu privire la dispunerea controlului serviciilor de televiziune care au declarat că vor reflecta alegerile (Diverse: știri, emis. de promovare electorală, dezbaterile electorale)	0	0	1	1
7	27.sep	Cu privire la rezultatele controlului efectuat în temeiul Deciziei Consiliului Audiovizualului nr. 221 din 20 august 2024 (accesul persoanelor cu dificultăți de auz și văz la SMA)	1	1	1	
8	02.oct	Cu privire la examinarea contestației din partea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova Cu privire la examinarea contestației din partea dlui Renato Usatîi, candidat desemnat la funcția de Președinte al RM de către Partidul Politic „Partidul Nostru”	1	0	1	
9	04.oct	Cu privire la reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. const. din 20 octombrie 2024 (perioada monitorizată 20-29 septembrie 2024)	1	1	1	
		Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. constituțional din 20 octombrie 2024 (N4)	1	1	1	
		Cu privire la examinarea contestației din partea dlui Igor Serotila, reprezentantul dlui Octavian Țicu, candidat la funcția de Președinte al Republicii Moldova	1	1	1	
		Cu privire la inițierea controlului privind respectarea de către SMA a p.96 din Regulamentul cu privire la reflectarea alegerilor (Diverse: raportare electorală)	0	0	1	1
10	11.oct	Cu privire la examinarea Raportului privind reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și a referend. rep. const. din 20 oct. 2024 (30 septembrie-06 octombrie)	1	1	1	
		Cu privire la rezultatele controlului efectuat în temeiul Deciziei CA nr.250 din 04 octombrie 2024 (raportarea reflectării electorale în afara programelor, p.96 Regulament)	1	1	1	
11	15.oct	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și refer. rep. const. din 20 octombrie 2024 (Cinema1, TVC21)	1	0	1	
12	18.oct	Cu privire la reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. constit. din 20 octombrie 2024 (perioada monitorizată 07-13 octombrie 2024)	1	1	1	
		Cu privire la examinarea contestației din partea dnei Natalia Morari, candidat la funcția de Președinte al RM desemnată de către adunarea cetățenilor (vs Jurnal TV)	1	1	1	
13	23.oct	Cu privire la examinarea Raportului de monitorizare a zilelor de sâmbătă și duminică (19-20 octombrie 2024) când agitația electorală este interzisă	1	0	1	
		Cu privire la examinarea contestației din partea dnei Natalia Morari, candidat la funcția de Președinte al RM desemnată de către adunarea cetățenilor (vs ProTV Chișinău)	1	0	1	
14	25.oct	Cu privire la examinarea Raportului privind reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și a refer. rep. const. din 20 octombrie 2024 (p: 14-18 octombrie 2024)	1	1	1	
		Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM (ProTV Chișinău)	1	0	1	
15	01.nov	Cu privire la examinarea Raportului final privind modul de reflectare a referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024	1	1	1	
		Cu privire la examinarea Raportului privind reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, turul II (perioada 21-27 octombrie 2024)	1	1	1	
		Cu privire la dispunerea controlului respectării prevederilor Codului electoral în perioada 21 octombrie-01 noiembrie 2024 de către SMA (Diverse: emis. de inform. elector.)	0	0	1	1
16	06.nov	Cu privire la examinarea Raportului de monitorizare pentru zilele de 02-03 noiembrie 2024, atunci când agitația electorală este interzisă	1	1	1	
17	08.nov	Cu privire la examinarea Raportului privind reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova (perioada 28 octombrie-01 noiembrie 2024)	1	1	1	
		Cu privire la examinarea contestațiilor din partea dlui Igor Dodon, președintele Partidului Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	1	0	1	
18	18.nov	Cu privire la examinarea raportului final privind modul de reflectare a alegerilor prezidențiale (perioada 20 septembrie-01 noiembrie 2024)	1	1	1	
Total			27	17	31	4

În perioada de referință experții APEL au apreciat, de asemenea, două inițiative ale CA, în context electoral, care nu au fost pe agenda ședințelor. Este vorba de lansarea campaniei de sensibilizare „Informează-te corect. Alege responsabil”. Anunțul a fost plasat pe pagina web oficială a CA împreună cu informația despre începerea monitorizării în campanie (mesaje video pe rețelele sociale). La fel, experții au considerat că merită atenție și inițiativa vizând promovarea pe rețelele sociale a unui mesaj de atenționare asupra riscului cazurilor de discurs de ură care sunt în creștere în perioada alegerilor.

3. ANALIZA INDICATORILOR DE CALITATE

Monitorizarea activității CA în alegerile din 2024 a fost efectuată de către trei experți în temeiul metodologiei APEL, astfel că fiecare subiect poate acumula cel mult 30 de puncte la fiecare din cei patru indicatori calitativi prevăzuți: calitatea rapoartelor, calitatea dezbaterilor, calitatea deciziilor și nivelul de transparență. La fel, se procedează și la punctarea inițiativelor. Un tablou general al punctajului acordat celor patru indicatori de calitate și inițiativelor este prezentat în Tabelul 2.

Tabelul 2

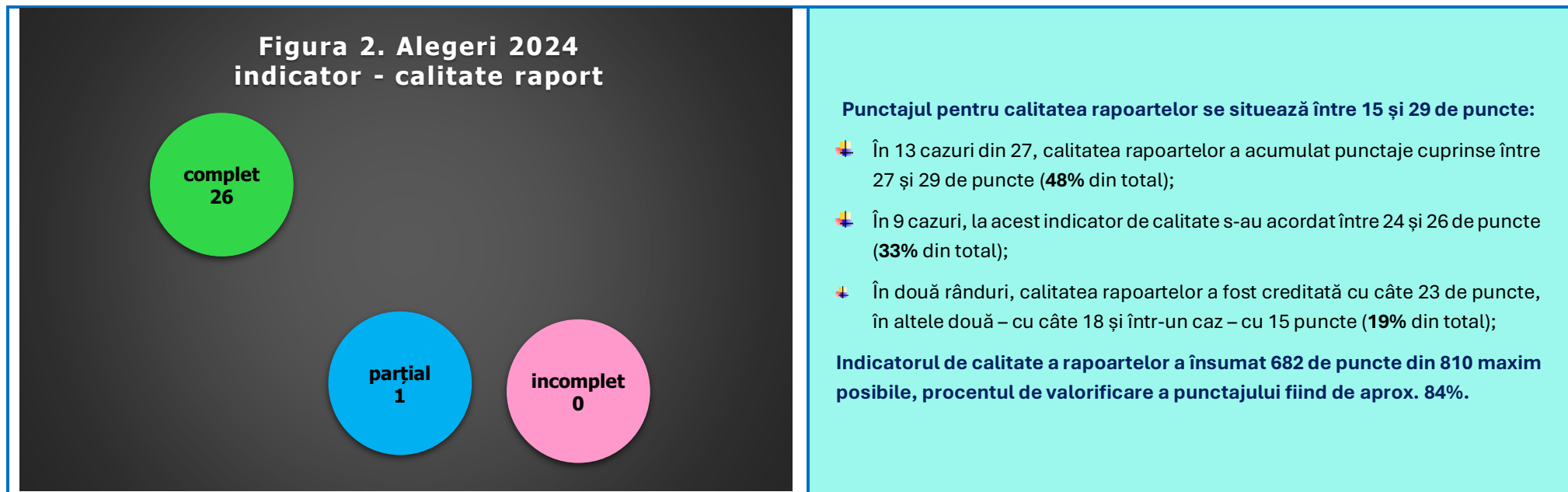
Nr. șed.	Data	Decizie	Subiecte cu caracter electoral examinate	calitate raport				calitate dezbateri				calitate decizii				transparență				inițiative				
				cp	pcp	icp	pct	ct	pct	lp	dct	pct	cf	pcf	ncf	pct	tr	ptr	ntr	pct	op	pop	iop	pct
1	09.aug	nr.208	Cu privire la examinarea notificărilor privind nereflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și refer. rep. constituțional din 20 octombrie 2024	1			18			1		n/a	1			27	1			29				
2	16.aug	nr.213	Cu privire la examinarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024		1		15		1			15	1			26	1			29				
3	20.aug	nr.217	Cu privire la examinarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024	1			18	1				21	1			26	1			28				
		nr.221	Cu privire la dispunerea controlului respectării prevederilor actelor normative în privința asigurării accesului persoanelor cu dificultăți de văz și auz la serviciile media audiovizuale (Diverse)																			1		
4	30.aug	nr.226	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024 (Axial TV)	1			23		1			n/a	1			27	1			28				
5	03.sep	nr.229	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024 (GRT, TRM)	1			24		1			n/a	1			27	1			27				
6	20.sep	nr.233	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. constituțional din 20 octombrie 2024 (Studio-L, TRM)	1			24		1			n/a	1			27	1			29				
		nr.234	Cu privire la dispunerea controlului serviciilor de televiziune care au declarat că vor reflecta alegerile (Diverse: programele de știri, emisiunile de promovare electorală, dezbaterile electorale).																			1		
*	20.sep	**	Lansarea campaniei de sensibilizare „Informează-te corect. Alege responsabil” (mesaje video pe rețelele sociale)																		1			30
7	27.sep	nr.237	Cu privire la rezultatele controlului efectuat în temeiul Deciziei CA nr. 221 din 20 august 2024 (accesul persoanelor cu dificultăți de auz și văz la SMA)	1			28	1				30	1			29	1			29				
8	02.oct	nr.243	Cu privire la examinarea contestației din partea Partidului Comunistilor din Republica Moldova	1			27			1		n/a	1			27	1			29				
		nr.244	Cu privire la examinarea contestației din partea dlui Renato Usatîi, candidat desemnat la funcția de Președinte al RM de către PP „Partidul Nostru”	1			27	1				25	1			27	1			29				
9	04.oct	nr.245	Cu privire la reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024 (perioada monitorizată 20-29 septembrie 2024)	1			28	1				25	1			28	1			29				
		nr.248	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024 (N4)	1			25	1				20	1			27	1			29				
		nr.249	Cu privire la examinarea contestației din partea dlui Igor Serotila, reprezentantul dlui Octavian Țicu, candidat la funcția de Președinte al RM	1			26	1				25	1			27	1			29				

		nr.250	Cu privire la inițierea controlului privind respectarea de către serviciile de televiziune care au declarat că vor reflecta alegerile a p.96 din Regulamentul cu privire la reflectarea alegerilor (Diverse: raportare electorală)															1			30			
*	09.oct	**	Promovarea pe rețelele sociale a unui mesaj de interes public de atenționare asupra riscului creșterii numărului de cazuri de discurs de ură în alegeri															1			30			
10	11.oct	nr.251	Cu privire la examinarea Raportului privind reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și a referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024 (perioada: 30 septembrie-06 octombrie 2024)	1			28	1					25	1			27	1		28				
		nr.252	Cu privire la rezultatele controlului efectuat în temeiul Deciziei Consiliului Audiovizualului nr. 250 din 04 octombrie 2024 (raportarea reflectării electorale în afara programelor, p.96 Regulament)	1			23	1						24	1			24	1		28			
11	15.oct	nr.258	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM și referendumul rep. const. din 20 octombrie 2024 (Cinema1, TVC21)	1			25			1			n/a	1			27	1		27				
12	18.oct	nr.259	Cu privire la reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și referendumul republican constituțional din 20 octombrie 2024 (perioada monitorizată 07-13 octombrie 2024)	1			28	1					24	1			27	1		28				
		nr.264	Cu privire la examinarea contestației din partea dnei Natalia Morari, candidat la funcția de Președinte al RM (vs Jurnal TV)	1			26		1					15	1			28	1		28			
13	23.oct	nr.265	Cu privire la examinarea Raportului de monitorizare a zilelor de sâmbătă și duminică (19-20 octombrie 2024) când agitația electorală este interzisă	1			27			1			n/a	1			27	1		28				
		nr.266	Cu privire la examinarea contestației din partea dnei Natalia Morari, candidat la funcția de Președinte al RM (vs ProTV Chișinău)	1			27			1				n/a	1			28	1		29			
14	25.oct	nr.267	Cu privire la examinarea Raportului privind reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM și a referendumului rep. constituțional din 20 octombrie 2024 (perioada monitorizată 14-18 octombrie 2024)	1			28	1					26	1			27			28				
		nr.272	Cu privire la modificarea declarațiilor privind politica editorială pentru campania electorală la alegerile pentru funcția de Președinte al RM (ProTV Chișinău)	1			25			1				n/a	1			27			28			
15	01.nov	nr.273	Cu privire la examinarea Raportului final privind modul de reflectare a referendumului republican constituțional din 20 octombrie 2024	1			29	1					27	1			27	1		28				
		nr.274	Cu privire la examinarea Raportului privind reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, turul II (perioada 21-27 octombrie 2024)	1			27	1						26	1			26	1		28			
		nr.279	Cu privire la dispunerea controlului respectării prevederilor Codului electoral în perioada 21 octombrie-01 noiembrie 2024 de către serviciile care au declarat că vor reflecta alegerile (Diverse, emisiuni de informare electorală)																		1		28	
16	06.nov	nr.280	Cu privire la examinarea Raportului de monitorizare pentru zilele de 02-03 noiembrie 2024, atunci când agitația electorală este interzisă	1			26	1					21	1			25	1		29				
17	08.nov	nr.283	Cu privire la examinarea Raportului privind reflectarea alegerilor pentru funcția de Președinte al RM (perioada 28 octombrie-01 noiembrie 2024)	1			27	1					22	1			27	1		29				
		nr.287	Cu privire la examinarea contestațiilor din partea dlui Igor Dodon, președintele Partidului Politic „Partidul Socialiștilor din Republica Moldova”	1			27			1				n/a	1			28	1		29			
18	18.nov	nr.289	Cu privire la examinarea raportului final privind modul de reflectare a alegerilor prezidențiale (perioada 20 septembrie-01 noiembrie 2024)	1			26	1					23	1			28	1		29				
Total:	Calificative indicatori punctaj indicatori			26	1	0	682	15	2	10	0	394	27	0	0	728	25	0	0	768	6	0	0	178
	Valorificare punctaj indicatori						84%					77%				90%				95%				99%
	Punctaj general			2750																				

Cel mai mare punctaj a fost acordat indicatorului ‘nivelul de transparență’ (768 puncte), iar cel mai mic – indicatorului ‘calitatea dezbaterii’ (394 puncte). Oarecum, previzibil, în condițiile în care au existat dezbateri în doar 17 din cele 27 de subiecte discutate, conform agendei CA. Punctajul general acumulat pe cele patru categorii de indicatori, la care se adaugă ‘inițiativele’ a însumat 2750 de puncte din maxim 3120 posibile, ceea ce constituie o valorificare de circa 88%.

3.1. Calitatea rapoartelor

Din cele 27 de rapoarte pe marginea subiectelor cu caracter electoral examinate în ședințele CA, 26 sau 96% din total au întrunit calificativul ”complet” și doar unul (4%) a fost considerat „parțial complet”. Monitorii nu au atestat niciun raport incomplet (a se vedea Figura 2).

Majoritatea covârșitoare a rapoartelor prezentate la cele 27 de chestiuni de pe agendă monitorizate au conținut informație suficientă pentru ca subiectele respective să poată fi dezbătute și prin urmare ca membrii CA să poată lua decizii pe marginea lor. Datele și informațiile prezentate în rapoarte au fost în mare parte exacte și complete, fără să fie nevoie de întrebări de precizare sau dacă au fost, s-au dat răspunsuri clare pentru ca membrii să ia decizii întemeiate.

Au fost atestate, totuși, câteva cazuri când rapoartele puteau fi de o calitate mai bună. Și aici ne referim în special, la cele care au vizat aprobarea notificărilor de neparticipare și a declarațiilor privind politica editorială în alegeri, care au fost examinate în primele trei ședințe ale CA din luna august 2024. Parte din declarațiile aprobate de CA din 16 august nu au întrunit exigențele legale în măsură completă sau au comportat unele carențe. De exemplu, Hotărârea CEC nr. 2660 din 31 iulie cu privire la particularitățile reflectării în mass media a alegerilor stabilea că FSM depun la CA, „conform modelului stabilit de acesta, o singură declarație privind politica editorială, ce va conține două compartimente distincte pentru fiecare tip de scrutin, sau o singură notificare prin care informează că nu participă la reflectarea alegerilor”.

În absența unor îndrumări precise de la CA, fiecare FSM a înțeles în felul său această prevedere. Unii au adăugat o coloană suplimentară, astfel încât în una să scrie despre alegeri și în a doua – despre referendum (TRM, TV8, Exclusiv TV), alții au păstrat o singură coloană ca în modelul CA de anul trecut, dar au mers pe verticală, sus un tip de scrutin, mai jos – cel de-al doilea (RLive TV, Elita TV). Alții, au făcut două tabele în același document care a fost semnat doar la final (Radio Poldisc). În același timp, mai mulți FSM n-au inclus compartimente distincte. Alții au scris că vor reflecta alegerile doar în zilele de sâmbătă și duminică.

Deși aceeași Hotărârea CEC din 31 iulie prevede foarte clar că dezbaterile vor fi organizate separat, au fost și declarații în care unii FSM au notificat că vor organiza dezbateri mixte (TVC 21). Un alt tip de inadvertență sau poate nu este vorba de o greșală comisă din neatenție, ci dimpotrivă una calculată, se referă la faptul că unii FSM locali sau regionali (SorTV, Drochia TV, Studio L și Media TV) au inclus pe lista de programe audiovizuale cu caracter electoral *Emisiunile de promovare electorală* (adică timpi de antenă) deși o atare obligație revine doar FSM naționali. La fel, au fost atestate deficiențe în unele declarații cu privire la mesajele acustice și vizuale unice cu care trebuie să „încadreze” programele cu caracter electoral. Astfel, pot fi găsite în unele declarații rubrica „Electorala 2024” plasată la emisiunile de informare electorală (Axial TV, în declarația modificată pe 28 august, această greșală este corectată).

Ca și la precedentele alegeri, au existat multe cazuri de solicitare a modificărilor, iar acceptarea de către CA a acestora echivalează cu corectarea propriilor decizii. În plus, examinarea acestora pe parcursul a mai multor ședințe a CA a pus o presiune suplimentară pe echipa aparatului CA.

Revenind la calitatea rapoartelor pe marginea subiectelor care au vizat aprobarea declarațiilor, trebuie să recunoaștem, desigur, că sunt circumstanțe atenuante în această privință având în vedere numărul mare de FSM aflați în jurisdicția RM care cad sub incidența prevederilor de la art.90 alin(5) din Codul Electoral și celor de la p.24 din Regulamentul CEC privind reflectarea alegerilor de către instituțiile mass-media. Și cu siguranță, termenul prescris de legislație pentru studierea amănunțită a tuturor textelor este prea mic, ținând cont și de specificul suprapunerii celor două scrutine. Rămâne, așadar, de actualitate această problemă a necesității verificării corespunzătoare a declarațiilor înainte de a fi propuse membrilor CA spre aprobare.

Cu punctaje relativ bune a fost apreciată, calitatea rapoartelor prezentate în ședință în cazul examinării contestațiilor depuse de participanții la referendum sau candidații la funcția de președinte al RM. Ca exemplu, am putea aduce, contestația depusă de candidatul Renato Usatîi împotriva TRM, examinată în ședința CA din 2 octombrie. Raportul a părut bine fundamentat cu referiri la actele legislative relevante pentru cauză, cu explicații privind etapele procedurale, etc. De asemenea, raportorul a fost destul de convingător în reacțiile la declarațiile reprezentantului petentului.

Rapoartele de monitorizare și de control au fost în general bine structurate și mult îmbunătățite față de perioada alegerilor de anul trecut. Principalele devieri constatate au vizat lipsa delimitării unor subiecte electorale în cadrul programelor de știri prin rubrica „Electorala 2024”. Este de apreciat și practica bună de solicitare a răspunsurilor FSM la rapoartele de control în care s-au constatat abateri, precum și posibilitatea pe care o au reprezentanții FSM de a interveni în direct în timpul ședințelor CA.

În general, rapoartele de monitorizare sunt net mai bune față de anul 2023, atât sub aspect de vizibilitate cât și de conținuturi, dovadă fiind și faptul că monitorii au acordat punctaje destul de mari. Astfel, cele 10 rapoarte de monitorizare (6 pe perioade, 2 tematice și 2 de bilanț) realizate în campania electorală au obținut o medie de 9,1 puncte, față de media de 8,3 puncte rezultată din 10 rapoarte de monitorizare similare la alegerile locale din 2023.

Monitorizarea programelor electorale s-a făcut în premieră în baza unei Metodologii aprobate de CA prin decizia nr. 166 din 14 iunie 2024. Pozițiile monitorizate:

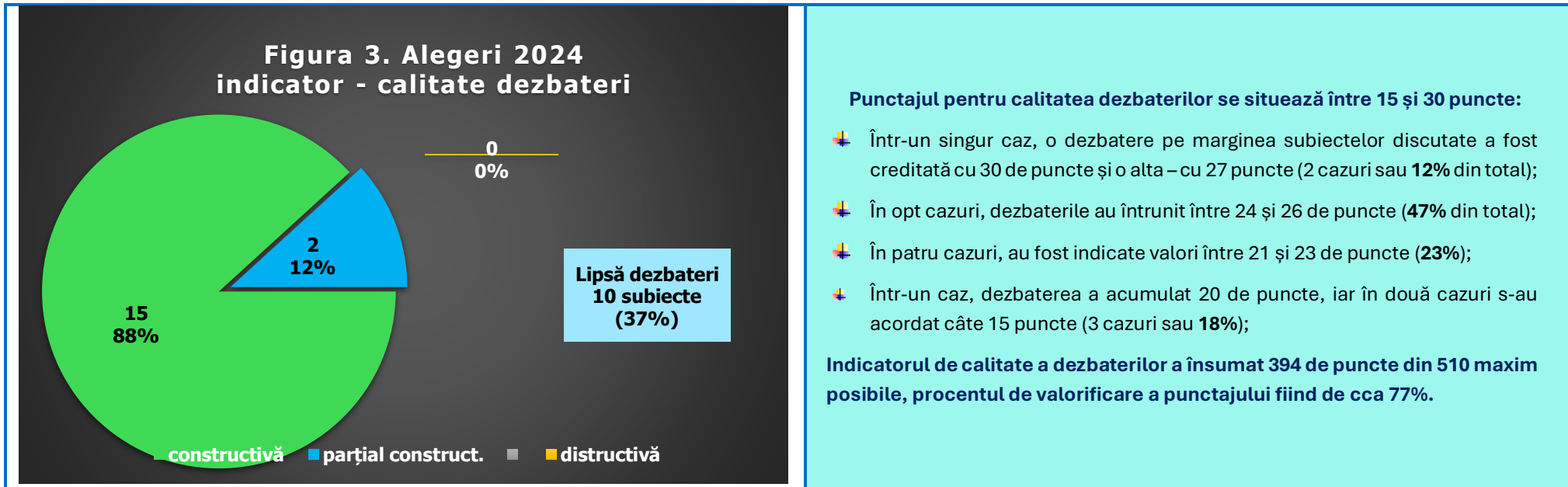
1) Reflectarea campaniei electorale; 2) Prezența protagoniștilor în subiectele cu caracter electoral; 3) Reflectarea concurențelor electorali; 4) Reflectarea participanților la referendum; 5) Reflectarea subiectelor electorale cu caracter conflictual; 6) Asigurarea echilibrului de gen; 7) Relevanța temelor abordate; 8) Atitudine autor; 9) Accesibilitate; 10) Conformitatea cerințelor legale (lipsa/prezența genericului).

Aceste poziții sunt în conformitate cu prevederile metodologiei aprobate. Totuși, credem că ar fi fost necesar de inclus suplimentar contextul (pozitiv, negativ, neutru) de mediatizare a actorilor politici, mai ales că acest indicator este prevăzut în metodologia citată. Acest lucru este important, având în vedere tendința unor instituții media partizane de a omite difuzarea știrilor în care concurenții pe care îi susțin sunt plasați în context negativ, pe de o parte, iar pe de alta, dau din abundență știri în care aceștia arată bine. Și fac invers în cazul actorilor politici ai oponentilor.

De exemplu, Oficiul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului – Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) utilizează o metodologie specifică pentru a evalua acoperirea mediatică a campaniei electorale din punct de vedere cantitativ și calitativ. Analiza urmărește atât timpul de antenă în audiovizual și spațiul în presa tipărită dedicată fiecărui concurent, cât și dacă acoperirea mediatică este pozitivă, negativă sau neutră.

3.2. Calitatea dezbaterilor

Pe marginea celor 27 de subiecte cu caracter electoral examinate în ședințele CA, în 10 cazuri nu au existat dezbateri (37% din total). În 15 din cele 17 cazuri în care au fost discuții pe marginea subiectelor examinate, dezbaterile au fost calificate de către monitorii drept „constructive” (88% din total), iar în două rânduri, acestea au întrunit calificativul „parțial constructive”. Monitorii nu au catalogat nicio dezbatere ca fiind „distructivă” (a se vedea Figura 3).

După cum putem observa, indicatorul de calitate al dezbaterilor din ședințele publice ale CA a întrunit cel mai redus punctaj în comparație cu ceilalți indicatori, nu doar ca valoare numerică și ca procent de valorificare a potențialului. Cu toate acestea, indicatorul de calitate a înregistrat o creștere de aproape șapte puncte procentuale ca potențial de valorificare. Una dintre explicații ar fi că unele dezbateri constructive alternează cu altele mai puțin constructive care sunt la limita de a fi calificate drept „parțial constructive”.

Un exemplu de dezbateri constructivă care a acumulat punctaj maxim este cel din data de 27 septembrie de la ședința CA în care s-au examinat rezultatele controlului respectării prevederilor actelor normative în privința asigurării accesului persoanelor cu dificultăți de văz și auz la serviciile media audiovizuale, la care au participat reprezentanți ai FSM și ai Asociațiilor persoanelor cu dizabilități și nevoi speciale, control dispus prin decizia CA nr. 221 din 20 august 2024.

Un exemplu de dezbateri „parțial constructivă”, este cel din ședința CA din 16 august când unul dintre membri insistă pe modificarea timpului afectat concurenților electorali la dezbaterile electorale la un post de televiziune. De fapt, el spune că nu înțelege care ar putea fi durata emisiunilor de dezbateri: (...), *mă întreb care este durata totală a emisiunilor de dezbateri. Or, potrivit acestei declarații, ar fi 8 minute. (...) Mă întreb ce se va întâmpla în cazul în care iarăși vom ajunge în contextul unui scandal la care va trebui să răspundem la întrebarea „noi chiar am aprobat o asemenea declarație?”*, după cum se arată în procesul verbal al ședinței. În timpul comentariului, respectivul membru al CA a spus: *„Întrebarea cine mai merge la o asemenea emisiune? Cu ambuteiajele pe care le avem concurentului îi trebuie o oră să ajungă la emisiune. Cum trebuie să reacționăm?”*.

Solicitarea membrului CA pare să fi fost făcută din faptul neînțelegerii unor circumstanțe, dar după modul de reacție, este discutabilă în contextul în care nu există nicio cerință legală în acest sens. Potrivit legislației electorale *„Formatul, durata, frecvența și ora difuzării dezbaterilor electorale sunt stabilite de către furnizorii de servicii media cu asigurarea condițiilor de egalitate strictă sau proporțională, care sunt indicate în declarația politicii editoriale.”* (ar.90 alin.(6) Cod electoral). Prin urmare comentariile membrului CA invocă propria viziune care poate fi eronată ori subiectivă și nu pot fi utilizate ca argument conform cerințelor legii.

Același membru CA, la ședința din 18 octombrie, a avut un prelungit schimb de replici cu raportorul și alți membri ai aparatului, runda de întrebări și răspunsuri alternând cu unele comentarii ușor deplasate de la subiectul în discuție: *„Ce s-a monitorizat în raport cu aceste dezbateri care au constituit subiect de dezbateri publice, inclusiv a unor declarații publice din partea ONG-urilor? La noi văd doar niște constatări: s-au difuzat dezbateri, s-au difuzat la ora respectivă ș.a.m.d. Ce s-a monitorizat, propriu-zis, în contextul monitorizării dezbaterilor?”*, conform textului din procesul verbal al ședinței. Ulterior, același membru a reluat întrebarea: *„Repet întrebarea. Ce s-a monitorizat în contextul monitorizării dezbaterilor? Eu în raport nu prea am văzut informații. Vreau să înțeleg. Ce monitorizați? Ora de emisie? Câți participanți? Am văzut acolo o propoziție: „PCRM nu a dat curs invitației”. Pur și simplu vreau să înțeleg ce se monitorizează, propriu-zis. Ce anume?”*.

Dezbaterile de asemenea manieră sunt contraindicate, pentru că ele pot deturna discuțiile de la esență, pot conduce la decizii injuste, pot induce în eroare publicul, inclusiv FSM. În general, au existat mai multe cazuri în care dezbaterile nu au fost tocmai constructive, cum ar fi de exemplu, lamentările unui membru CA, că a primit târziu raportul de monitorizare, deși în atare situație sunt toți membrii CA, dar, cu toate acestea nu au fost depunctate în măsura în care ar fi fost necesar să le fie acordat calificativul „parțial constructivă”.

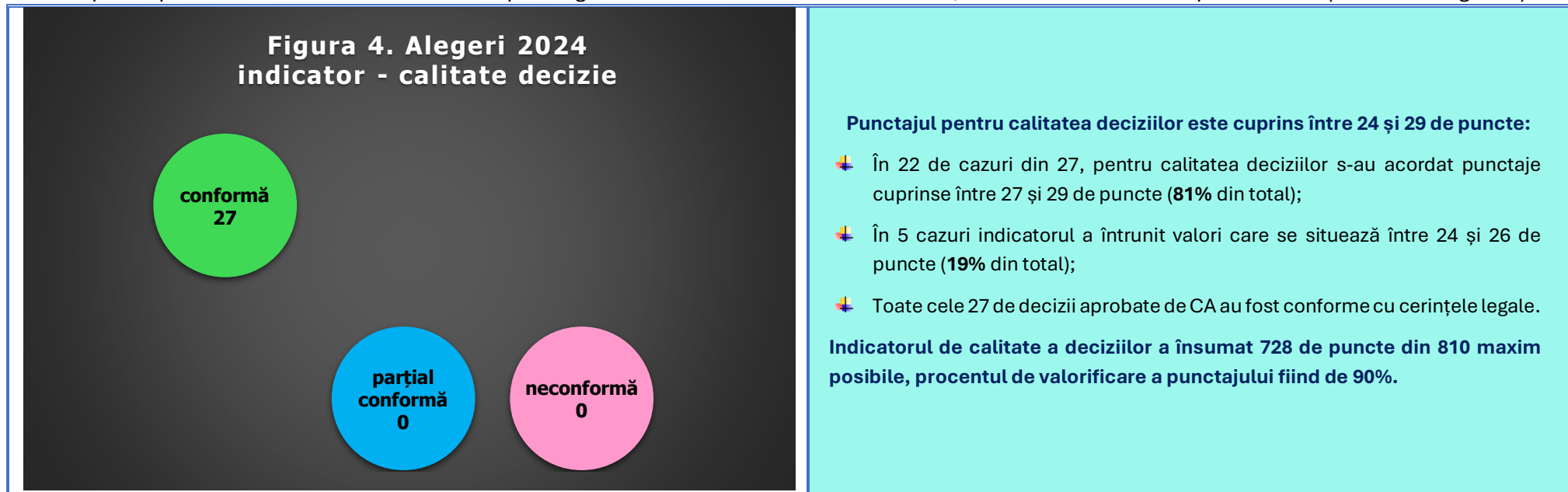
Calitatea dezbaterilor la CA este o problemă ce iese la suprafață într-o multitudine de situații care consumă timp, efort și nervi în zadar și asta se observă din afară pentru că ședințele sunt publice. Desigur, dezbaterile nu sunt obligatorii și nici necesare de fiecare dată, probabil, în cazul în care subiectul examinat se referă la o modificare minoră a declarației unui FSM, la care nimeni nu are întrebări și nici de făcut comentarii, cu condiția că previzibil se va vota în unanimitate.

Trezesc neînțelegeri situațiile când nu există dezbateri, deși acestea sunt absolut indicate, mai ales atunci când unii membri CA au opinii separate, indiferent de natura acestora. Astfel, de exemplu, în ședința CA din 23 octombrie se examinează o contestație a candidatei Natalia Morari care s-a plâns că într-un jurnal la ProTV Chișinău a fost preluat un fragment video din emisiunea ei de pe Youtube, iar sunetul a fost distorsionat, fapt constatat conform raportului prezentat în ședință. La solicitarea președintei CA de a veni cu întrebări, comentarii, nimeni nu a avut de obiectat nimic. Dar, la vot, doi dintre membrii CA s-au pronunțat împotriva. Ulterior, după pronunțarea deciziei, unul dintre cei doi, în partea de motivare, spune că nu a existat temei, pentru a sancționa FSM, în baza constatării distorsionării sunetului, deoarece în ședință „nu a fost prezentată vreo interdicție expresă pentru serviciile media audiovizuale de a prelucra sunetul și/sau imaginile din materialele video distribuite pe platformele de partajare a materialelor video și a le difuza în programele de știri.”. Subliniind că nu are obiecții în legătură cu raportul, celălalt membru CA își motivează decizia fără a face referiri la temeiuri juridice spunând că în opinia sa „(...) știrea cred că este una foarte bună, pentru că s-a referit la toți candidații (...). Într-adevăr există o distorsionare a sunetului, dar consider că a avut un caracter minim și din perspectiva mea nu a influențat substanțial rigoarea și acuratețea în redactarea și prezentarea știrilor.”

Situații similare au mai fost, mai cu seamă, în cadrul ultimelor ședințe ale CA în care s-au discutat subiecte cu caracter electoral, același membru CA, nu participă la dezbateri, dar intervine în partea de motivare a votului cu comentarii că sancțiunile aplicate de CA ar fi contrare principiilor legalității. Astfel de comportament este contraindicat, pentru că poate induce în eroare publicul și FSM cu privire la legalitatea deciziei și în același timp prin atacurile post-factum subminează autoritatea CA.

3.3. Calitatea deciziilor

CA a adoptat în perioada monitorizată 27 de decizii pe marginea subiectelor cu caracter electoral, toate fiind calificate drept conforme (a se vedea Figura 4).

Trebuie să remarcăm faptul că la acest indicator de calitate, în care toate deciziile au fost calificate drept conforme cu cerințele legale, s-a atestat cel mai mic interval de variație în acordarea punctajului, între 24 și 29 de puncte.

În general, CA a utilizat cu succes tehnica „polițistul bun – polițistul rău” în luarea deciziilor în aceste alegeri, în sensul că a fost „îngăduitor” la început, după care nu a mai avut iertare. Astfel, după prezentarea primului raport de control privind respectarea de către SMA monitorizate a măsurilor de accesibilitate pentru persoanele cu deficiențe de văz și auz, în ședința din 27 septembrie, membrii CA au convenit să nu aplice sancțiuni pentru încălcările constatate, într-o primă etapă, ceea ce poate fi de înțeles.

Cu cel mai mic punctaj (24 puncte) a fost acordat la decizia nr.252 din 11 octombrie în partea care a vizat aplicarea sancțiunilor în urma controlului respectării prevederilor p.96 din Regulamentul CEC. Astfel, patru televiziuni au fost sancționate cu amendă minimă, altele patru nu au fost sancționate. *În cazul serviciilor de televiziune „TV8” și „R Live TV”, s-a constatat că furnizorii de servicii media au încălcat prevederile pct. 96 din Regulamentul CEC din cauza unor erori, fiind vorba despre o raportare cu una zi întârziere și, în alt caz, despre omisiunea de a indica un program difuzat în notificarea depusă. În cazul „SOR-TV” și „TV Elita”, s-a decis neaplicarea sancțiunii, dat fiind faptul că reflectarea electorală neraportată a fost într-un singur program, fiind luat în calcul și faptul că furnizorii menționați nu sunt clasificați ca naționali.* De asemenea, de notat faptul că, doar cu o singură excepție, nicio decizie din cele de aplicare/neaplicare a sancțiunilor nu s-a aprobat cu unanimitate. În cazul aplicării sancțiunilor, voturile s-au repartizat în felul următor: 6:1 (ProTV, Canal Regional, Jurnal TV) și 5:2 (TVR Moldova), iar în cel al neaplicării amenzilor, s-a votat după cum urmează: 0:7 (TV 8), 3:4 (Sor TV), 2:5 (Elita TV) și 1:6 (RLive TV). Unii dintre membrii CA și-au motivat votul cu argumente legate de numărul de abateri, de frecvența și natura încălcărilor etc.

Un alt caz de punctaj relativ redus (25 puncte) a fost atestat la decizia nr.280 din 6 noiembrie (*Raportul de monitorizare a zilelor de sâmbătă și duminică 2-3 noiembrie 2024, atunci când agitația electorală este interzisă*). A fost un post TV (TVR Moldova) aflat la prima abatere, alte câteva posturi TV – la a doua abatere. Dar, într-un spirit de clemență față de televiziunile monitorizate, s-a propus și votat să fie pentru toți prima treaptă de sancționare, cu diferențiere, la aplicarea amenzilor, în cazul TVR Moldova (5 mii de lei) și celelalte posturi TV (6 mii de lei) grup din care a fost ‘diferențiat’ postul public Moldova 1 (9 mii de lei), pentru că are „un alt rol și o responsabilitate specială față de public”, potrivit afirmațiilor făcute de unii membri ai CA. La acest subiect, monitorii au remarcat faptul că nu s-au dat exemple de abateri (agitație electorală în ziua alegerilor sau de alt gen) în timpul examinării raportului. S-au dat mai multe detalii la TV 8, Jurnal TV și RLive TV, nu și la Moldova 1 și TVR Moldova.

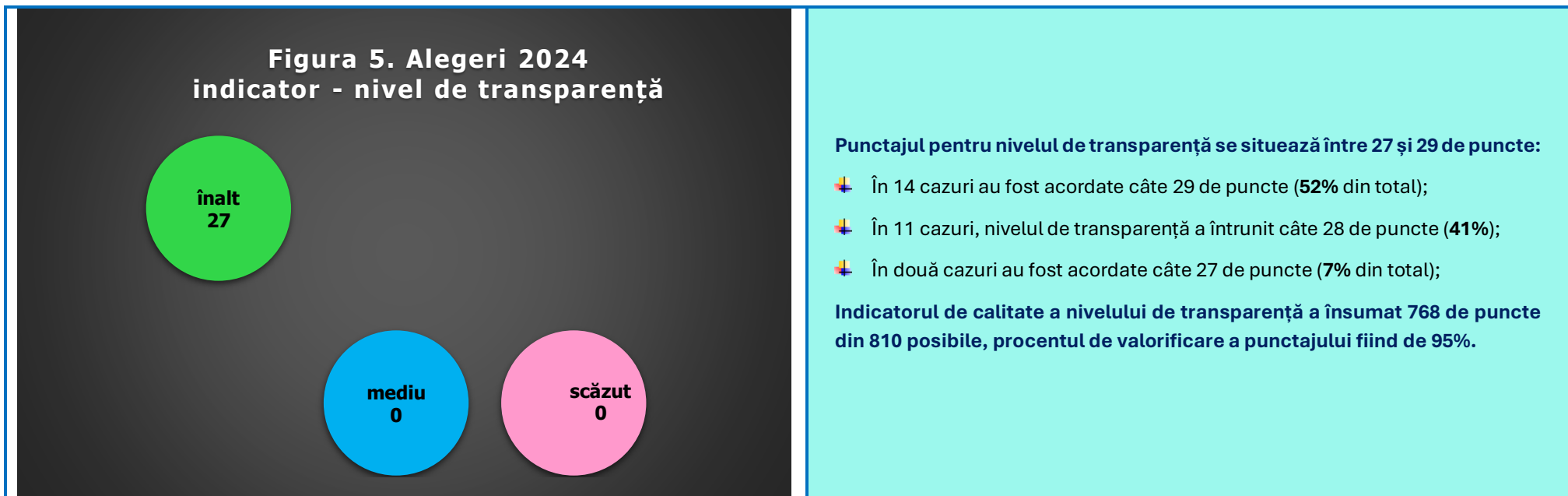
Totodată, ridică anumite semne de întrebare decizia autorității de reglementare de a include rezultatele monitorizării emisiunilor de informare electorală în perioada 21 octombrie – 1 noiembrie 2024, control dispus prin decizia CA nr.279 din 1 noiembrie 2024, în raportul final privind modul de reflectare a alegerilor prezidențiale (20 septembrie – 01 noiembrie 2024), aprobat prin decizia nr.289 din 18 noiembrie 2024. În opinia noastră, raportul cu rezultatele controlului emisiunilor de informare electorală ar fi trebuit să fie parte a raportului pentru perioada a șasea de monitorizare (28 octombrie – 1 noiembrie 2024) examinat în ședința CA din 8 noiembrie sau analizat ca subiect aparte într-o altă ședință în prima săptămână de după alegeri.

Vom preciza că în campania electorală, CA „prezintă public, săptămânal, rapoarte de monitorizare și adoptă decizii în funcție de rezultatele monitorizării”, conform art.90 alin.(16), iar conform prevederilor alin.(17) din același articol, „în termen de două săptămâni după data scrutinului, CA prezintă public un raport final privind modul în care furnizorii de servicii media audiovizuale au reflectat alegerile”. Prin urmare raportul de final trebuie să fie unul de bilanț, care să cuprindă toate perioadele monitorizate în campania electorală.

Ar mai fi de comentat faptul că multe dintre încălcările din campania electorală au vizat lipsa „încadrării” subiectelor cu caracter electoral la rubrica „Electorală 2024” în programele de știri și actualități. Au existat discuții multe între membrii CA și cu reprezentanții FSM, în timpul ședințelor, chiar de la primele în care s-au constatat astfel de abateri. Desigur, sunt lucruri, care par să aibă interpretări diferite, dar, în acest sens, apreciem îndemnul președintei CA către reprezentanții posturilor TV și de radio ca atunci când au dubii, să plaseze subiectele „îndoielnice” la rubrica „Electorală 2024”.

3.4. Nivelul de transparență

În perioada de referință CA, în timp util, a publicat ordinea de zi a tuturor ședințelor, toate deciziile aprobate și toate procesele verbale ale ședințelor. Ședințele, toate publice, de regulă, au fost transmise în direct pe canalul de Youtube și pe pagina de Facebook ale CA. Unele dintre informații au apărut operativ, altele – mai târziu, dar cu respectarea tuturor rigorilor legii. De remarcat că deciziile pe marginea contestațiilor au fost publicate pe pagina web oficială, de fiecare dată, în aceeași zi când au fost aprobate. În opinia monitorilor, în pofida unor diferențe minore, monitorii au considerat că în toate cele 27 de subiecte monitorizate nivelul de transparență a fost înalt (a se vedea Figura 5).

3.5. Oportunitatea inițiativelor

În cadrul ședințelor monitorizate, membri ai CA au înaintat 4 inițiative de control care au vizat în mod direct activitatea în alegeri.

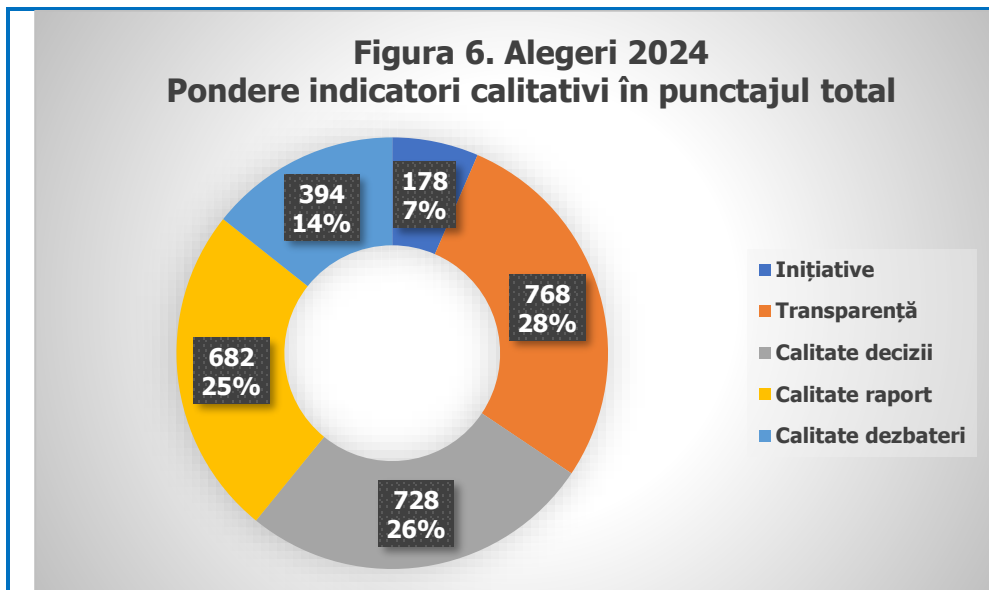
Toate inițiativele au fost calificate drept oportune și au întrunit numărul maxim de puncte, prevăzut de metodologie, cu excepția celei din 1 noiembrie cu privire la dispunerea controlului sub aspectul respectării principiilor de echitate, echilibru și imparțialitate de către SMA în emisiunile de informare electorală, în perioada 21 octombrie – 1 noiembrie 2024 (decizia CA nr.279). Inițiativa respectivă a fost considerată ca fiind oportună, dar întârziată, motiv pentru care a întrunit 28 de puncte, nu câte 30 ca la toate celelalte trei inițiative.

Experții APEL au remarcat, în același timp, lansarea de către CA, pe 20 septembrie, a campaniei de sensibilizare „*Informează-te corect. Alege responsabil*”. Anunțul despre această inițiativă a fost pus pe site-ul CA împreună cu informația despre începerea monitorizării în campania electorală.

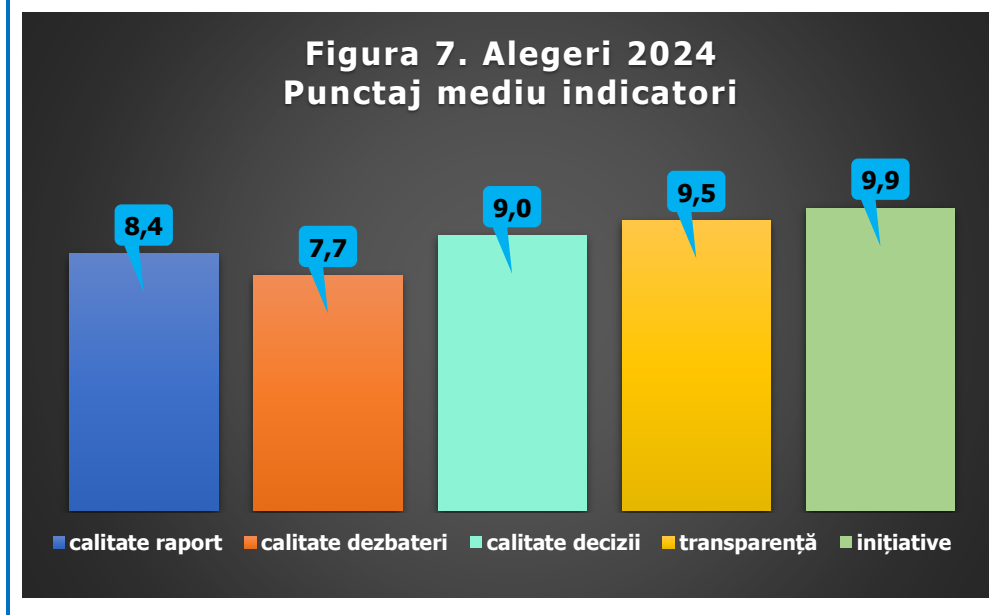
O altă inițiativă considerată oportună, în contextul actual, a fost promovarea pe rețelele sociale, din data de 9 octombrie, a unui mesaj de interes public în condițiile creșterii numărului de cazuri de discurs de ură în perioada electorală.

3.6. Sinteza și interpretarea datelor

‘Nivelul de transparență’ și ‘calitatea deciziilor’ și au oferit cele mai multe puncte în punctajul general. Un clasament al punctajului mediu acordat inițiativelor și indicatorilor calitativi este prezentat în Figura 6. Un tablou cu mediile punctajelor pe indicatorii calitativi este prezentat în Figura 7.

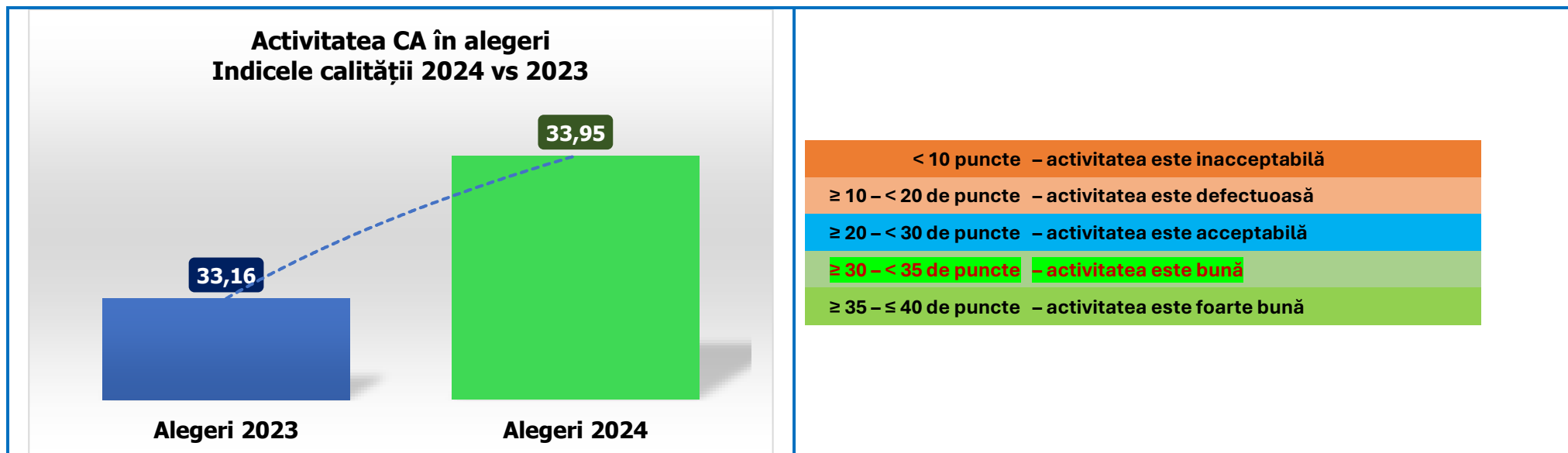

- indicatorul **calitatea rapoartelor** a înregistrat un progres de 2% față de alegerile din 2023;
- la indicatorul **calitatea dezbaterilor** s-a constatat un regres de 1% în raport cu scrutinul local de anul trecut;
- ceilalți indicatori s-au menținut la nivelul valorilor de la alegerile din 2023.

- la doi indicatori, **calitate decizii și nivelul de transparență**, dar și la **inițiative**, valorile de punctaj mediu sunt cuprinse între 9.0 și 9.9 puncte, ceea ce echivalează cu o situație foarte bună;
- la indicatorul **calitatea rapoartelor** situația este bună, în ansamblu, iar în privința **rapoartelor de monitorizare**, unde media punctelor este de 9,1, situația poate fi considerată foarte bună;
- la indicatorul **calitatea dezbaterilor** se atestă o stare de lucruri acceptabilă, judecând după punctajul mediu, dar, în ansamblu necesită schimbări în vederea îmbunătățirii situației.

Activitatea CA în alegerile din 2024, evaluată conform metodologiei aplicate, a întrunit un total de **2750** de puncte pentru cele 27 de subiecte relevante monitorizate sau un indice de calitate de **33,95 de puncte**. Să precizăm, că acest rezultat trebuie apreciat prin prisma celor cinci trepte de calificare stabilite de metodologie. Prin urmare, acest rezultat se încadrează în treapta a patra de calificare, cea ce corespunde, potrivit metodologiei, unei **activități bune** a CA.

4. CONSTATĂRI GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

4.1. Constatări generale

Activitatea CA în alegerile prezidențiale și referendumul constituțional din 2024 este de remarcă, pentru că autoritatea de reglementare a domeniului, dincolo de obligațiile și atribuțiile prevăzute de lege, a avut o atitudine proactivă urmărind să-și exercite rolul de garant al interesului public. CA a acționat ca o autoritate prietenoasă în raport cu publicul și îngăduitoare față de subiecții monitorizați la etapa primelor monitorizări de conținuturi audiovizuale în perioada electorală. CA s-a întrunit în ședințe publice ori de câte ori a fost necesar, așa cum este și firesc să acționeze în alegeri.

În campania electorală, au fost elaborate și prezentate public rapoarte săptămânale de monitorizare a reflectării alegerilor de către SMA, activitate conformă cu cerințele legislației electorale. CA a decis să monitorizeze toate SMA de televiziune cărora li-au fost aprobate Declarațiile politicii editoriale de reflectare a alegerilor și să nu includă în acest proces SMA de radiodifuziune sonoră, ceea ce pare a fi justificat, având în vedere tendința publicului de a se informa mai puțin de instituțiile mass-media tradiționale și în special a celor de radiodifuziune sonoră.

În același timp, ca și în alegerile locale din 2023, activitatea CA a fost afectată de necesitatea examinării unui număr mare de notificări de neparticipare și de declarații privind politica editorială, multe dintre care de o calitate îndoielnică, precum și a aprobării acestora în câteva ședințe publice. Cu toate facilitările

organizat de CA, unii dintre FSM nu au înțeles nici rigorile legislației electorale, nici cum să completeze modelele Declarației. Este motivul, din care CA, în trei ședințe a trebuit să examineze solicitări de aprobare a notificărilor și declarațiilor, iar în altele șase – de modificare a acestora.

Rapoartele pe marginea subiectelor electorale prezentate în ședințele CA au conținut date, analize, informații suficiente și pertinente pentru a le putea dezbate și a aproba decizii predictibile și conforme cu cerințele legale. Totuși, în unele rapoarte au fost atestate anumite deficiențe legate de înțelegerea neuniformă a unor norme legale ce vizează alegerile și mass-media, motiv pentru care unele informații nu au fost suficiente pentru a elucida subiectul raportului, pentru a facilita deliberările și pentru a contura natura deciziilor, mai ales în cazul în care se constată încălcări și se impun sancțiuni. În speță vorbim despre obligația de include rubrica „Electorală 2024” înainte și la finalul grupajelor informative dedicate subiectelor electorale în programele de știri, de lipsa înțelegerii ce înseamnă „agitație electorală” care nu trebuie admisă în ziua alegerilor și în cea precedentă, la obligația de notificare în termen de 3 zile cu privire la emisiunile în care au fost tratate alegerile, dar care n-au fost incluse în declarații. Cu referire la acest ultim aspect, vom nota că CA, în aceste alegeri, a recepționat 84 de notificări din partea a 11 SMA privind 354 de programe cu caracter electoral neincluse în declarații. De remarcat faptul că rapoartele de monitorizare s-au făcut în baza unei metodologii aprobate cu o lună și jumătate înainte de începutul perioadei electorale și monitorii CA au fost instruiți în timp util cum să aplice această metodologie. Drept urmare, rapoartele de monitorizare în campania electorală au fost de o mai bună calitate decât la alegerile din 2023.

Activitatea CA în ședințe a fost influențată și de unii factori perturbatori care au ieșit în evidență în timpul dezbaterilor. Unele ședințe publice au irosit timp prețios cu runde de întrebări și răspunsuri între unii membri ai CA și reprezentanți ai aparatului care pregătesc rapoartele pe marginea subiectelor de pe agendă. Parte din chestiunile abordate și discutate în controversă puteau, cu siguranță, fi elucidate în ședințe interne și/sau în procesul unei comunicări/coordonări mai eficiente pe interior până la ședința publică. Analiza a arătat că unii membri ai CA nu-și motivează voturile și nu se manifestă în ședințe publice, alții, dimpotrivă, nu intervin în timpul deliberărilor în ședințe, ca apoi să spună în motivare că deciziile aprobate contravin principiului legalității.

În aproape jumătate de cazuri, deciziile aprobate de CA au fost precedate de dezbateri, parte dintre acestea utile și oportune, pentru că, în definitiv, urmăresc să aducă îmbunătățiri ale proiectelor de decizii și să arate predictibilitatea voturilor. Fără a fi obiect al evaluării, s-au lăsat, totuși, remarcate de monitorii diferențele vădite în contribuția fiecărui membru al CA la procesul de luare a deciziilor. Acest proces poate fi mai facil sau mai anevoios, dar ar trebui întotdeauna să reprezinte un efort comun, asumat și colegial. La etapa luării deciziilor, opiniile separate, dacă se sprijină pe temeinicia și coerența argumentelor veridice, bazate, în primul rând, pe lege, sunt un exercițiu necesar și un exercițiu democratic. În celelalte cazuri opiniile separate riscă să devină scop în sine.

CA în perioada monitorizată a asigurat o transparență, practic, deplină a activității sale. Ordinea de zi a ședințelor, deciziile și procesele verbale au fost, de regulă, plasate în timp util și în termenele stabilite pe pagina web oficială a autorității de reglementare care a inclus și un compartiment separat pentru alegerile din 2024. Aici au fost incluse informații utile precum modelul declarației privind politica editorială, rapoartele de monitorizare și declarațiile aprobate de CA.

Sunt de salutat inițiativele unor membri ai CA care au lărgit și au completat aria de preocupări multiple în alegeri ale unei autorități de reglementare care acționează responsabil și cu bună credință. Totodată, având în vedere complexitatea aspectelor în reflectarea alegerilor, dar și practicile vicioase și nedepășite încă a unor FSM, de regulă, afiliați politic, numărul inițiativelor ar fi putut fi mai mare. Acest lucru nu s-a întâmplat, cel mai probabil, din cauza distribuirii neuniforme a sarcinilor între membrii CA pentru perioada electorală. S-a resimțit o suprasolicitare a subdiviziunilor implicate în acțiuni de monitorizare și control în comparație cu angajamentele unor membri ai CA. Sunt, de asemenea, de salutat, cele două inițiative, promovate pe rețelele sociale, privind informarea corectă și de atenționare a riscului creșterii cazurilor de discurs de ură în alegeri, în care CA a acționat ca institut social în interesul publicului larg consumator de informație.

4.2. Recomandări

- ✚ CA să mențină atitudinea proactivă în alegeri și deschiderea manifestată față de furnizorii de servicii media;
- ✚ CA, la etapa inițială a oricărui tip de alegeri, să aibă drept prioritate zero examinarea corespunzătoare și aprobarea Declarațiilor politicii editoriale pentru reflectarea alegerilor. În eventualitatea suprapunerii a două tipuri de scrutin, să ajusteze din timp modelul declarației ce urmează a fi completat de FSM;
- ✚ CA să încetătenească practica de a revizui/ajusta metodologia de monitorizare a reflectării alegerilor astfel, încât aplicarea ei să conducă la obținerea rezultatelor relevante;
- ✚ CA să organizeze consultări cu reprezentanții FSM înainte de începutul perioadei electorale în care să explice modul de monitorizare conform metodologiei aplicate și să atragă atenție la aspectele problematice;
- ✚ CA în alegeri să-și diversifice aria tematică a monitorizărilor și controalelor pentru a cuprinde cât mai larg multitudinea de aspecte ale procesului electoral ce trebuie urmărite/supravegheate cu atenție cuvenită;
- ✚ CA să examineze oportunitatea includerii în procesul de monitorizare a emisiunilor de informare electorală, pe o perioadă suficientă de timp, dacă nu pe întreaga perioadă a campaniei electorale, având în vedere impactul semnificativ pe care îl au acest tip de programe în formarea opiniilor;
- ✚ CA să examineze și să stabilească informațiile ce trebuie să figureze în raportul de bilanț și perioada pe care să o cuprindă;
- ✚ Toate rapoartele să fie dezbătute în ședință de o manieră care să facă predictibilă decizia pe marginea subiectului de pe ordinea de zi;
- ✚ Pentru membrii CA să devină o practică obișnuită motivarea votului, aceasta urmând a fi obligatorie atunci când au opinii separate care trebuie explicate;
- ✚ CA să mențină caracterul deschis al activității sale pentru ca transparența ca valoare democratică să-și reconfirme beneficiile sale;
- ✚ CA să nu ignore importanța ședințelor colegiale interne pentru dezvoltarea spiritului de echipă și pentru sporirea randamentului ședințelor publice.

METODOLOGIE DE MONITORIZARE A ACTIVITĂȚII CONSILIULUI AUDIOVIZUALULUI ÎN ALEGERI

Generalități

Alegerile libere și corecte reprezintă un exercițiu esențial pentru democrație. Calitatea alegerilor este condiționată de o multitudine de factori, inclusiv de votul conștient și informat al electorilor. În acest sens, informarea adecvată a electorilor, în bună parte, revine mass-mediei în general și celei audiovizuale, în particular, judecând după influența, mai ales, a televiziunii asupra publicului. Prin urmare, este foarte important ca mass-media, inclusiv cea audiovizuală, exercitându-și misiunea socială, să acționeze în conformitate cu normele legale și cele ale deontologiei profesionale.

Practica reală de până acum a Rep. Moldova demonstrează că în alegeri parte a instituțiilor mass-media admit abateri, inclusiv, grave de la cerințele prescrise de legislația electorală și cea audiovizuală. Organul de reglementare a domeniului audiovizualului are atribuții și obligații specifice în alegeri, motiv pentru care este important de urmărit modul în care Consiliul Audiovizualului (CA) reacționează pentru a remedia situația și deciziile pe care le adoptă în conformitate cu legislația în vigoare.

**

Scopul metodologiei: a determina modul în care CA își onorează obligațiile în alegeri, obligații prevăzute de Codul serviciilor media audiovizuale (CSMA), dar și de Codul electoral și, în funcție de rezultatele monitorizării, a formula recomandări.

Obiectul monitorizării: activitatea CA în alegeri

Subiectul monitorizării: ședințele publice ale CA, care au avut pe agendă subiecte referitoare la orice aspect al procesului electoral

Perioada monitorizării: perioada electorală

Indicatori ai metodologiei: cantitativi și calitativi

Indicatori cantitativi: număr de ședințe, subiecte, rapoarte, dezbateri, decizii și inițiative cu caracter electoral.

Indicatori calitativi: calitate rapoarte, calitate dezbateri, calitate decizii, nivel de transparență.

**

Indicatori: listă, semnificație, calificative, punctaje, coduri (a se vedea Tabelul alăturat).

Tabel

Nr.	Indicator	Semnificație	Calificativ / punctaj	cod
1.	Data ședință relevantă	Măsoară numărul ședințelor. Indică prezența/lipsa periodicității/uniformității ședințelor	Fără punctaj	
2.	Subiecte/chestiuni discutate	Măsoară numărul subiectelor relevante/la temă. Fiecare subiect relevant este monitorizat/evaluat separat	Fără punctaj	
3.	Decizii relevante	Măsoară numărul deciziilor pe chestiuni relevante (electorale) și, după caz, numărul și tipurile de sancțiuni sau de recomandări, declarații	Fără punctaj	
4.	Calitatea rapoartelor	Măsoară relevanța conținutului rapoartelor prezentate pentru dezbateri la fiecare subiect la temă (electoral) și, după caz, pentru decizii. Este analizat, dacă textul raportului coincide cu formularea chestiunii și dacă este suficient pentru a dezbate și a lua decizii. Calificative: complet: conține date suficiente și veridice, conforme legislației, și elucidează subiectul de pe agendă. Faptul că unii membri CA ceva nu au înțeles sau nu au studiat suficient raportul până la ședința publică, din propria vină, nu influențează calitatea raportului. Raportul prezentat la temă este exhaustiv, cu date	Complet: 6-10 puncte Parțial complet: 1-5 puncte Incomplet: 0 puncte	cp pcp icp

		exacte și necesare pentru dezbatere și pentru decizie. Dacă sunt întrebări de precizare – sunt date răspunsuri depline. Raportul nu trebuie îmbunătățit, fapt ce ar conduce la amânarea luării decizii într-o ședință viitoare. Dacă este amânată luarea deciziei, nu din cauza calității raportului. parțial complet: necesită, pe bună dreptate, informație suplimentară, solicitată sau nesolicitată în ședință publică de către membrii CA, dar necesară pentru a elucida până la capăt subiectul, și pentru a putea lua o decizie întemeiată. incomplet: raportul nu elucidează subiectul suficient pentru a adopta o decizie în temeiul conținutului lui; raportul necesită completare, iar decizia, în temeiul lui, este amânată; decizia este luată, dar bazată mai puțin sau deloc pe conținutul raportului.		
5.	Calitatea dezbaterii	Măsoară consistența argumentărilor (bazate, în primul rând, pe lege), logica motivării votului și, după caz, utilizarea timpului. Calificative: constructivă: toți membrii CA dezbate subiectul exact la temă; cu argumente legale; fără irosirea timpului și cu predictibilitatea modului în care vor vota parțial constructivă: dezbateră, uneori, deviază de la temă; unele argumente invocă propria viziune și nu cerințele legislației; unele cerințe ale legislației sunt invocate drept argument, dar înțelese incorect/eronat; dezbateră nu degradează și nu deturnează luarea unei decizii conforme legislației. lipsă: raportul este prezentat, iar dezbateră lui lipsește distructivă: de cele mai dese ori dezbateră nu-i la subiectul din agendă; dezbateră degradează în polemici inutile, cu sau fără atac la persoană; dezbateră irosește timpul ședinței publice; dezbateră face impredictibilă decizia; dezbateră poate duce în eroare audiența; dezbateră poate conduce la o decizie bazată pe emoții, pe argumente false și nu pe cerințele legislației.	Constructivă: 6-10 puncte Parțial constructivă: 1-5 puncte Lipsă: 0 puncte Distructivă: minus 5 puncte	ct pct lp dct
6.	Calitatea deciziilor	Măsoară dacă deciziile sunt în concordanță cu legislația, inclusiv dacă-s formulate pe înțelesul tuturor. Calificative: conforme cu legislația: corespunde legislației, conținutului raportului și calității dezbaterilor la subiect. parțial conforme: sunt neglijate unele prevederi legale cu impact minor; nu corespunde exact conținutului raportului și calității dezbaterilor. neconforme: contravine clar legislației; una e-n raport și alta a fost adoptat; una s-a discutat și alta s-a decis; decizie influențată/trucată	Conforme: 6-10 puncte Parțial conforme: 1-5 puncte Neconforme: minus 10 puncte	cf pcf ncf
7.	Nivelul de transparență a activității CA	Măsoară caracterul public/închis al agendei, ședințelor, deciziilor; operativitatea plasării pe pagina web a informațiilor (agendă, ședință, înregistrare video, comunicate de presă, declarații etc.); cât de ușor/difil este accesarea informațiilor. Toate – cu caracter electoral; concordanta/neconcordanta cu cerințele legale. Calificative: înalt (activitate transparentă): toată informația relevantă cerută de lege este făcută public și ușor de accesat mediu (activitate parțial transparentă): unele informații relevante fie lipsesc, fie sunt plasate cu întârziere, fie sunt greu de accesat scăzut/lipsă (activitate netransparentă): cea mai mare parte a informației relevante nu-i făcută public	Transparentă: 6-10 puncte Parțial transparentă: 1-5 puncte Netransparentă: 0 puncte	tr ptr ntr
8.	Inițiative	Măsoară numărul și calitatea inițiativelor relevante (care vizează alegerile) ale CA. Inițiativele, de regulă, sunt articulate în cadrul chestiunii "Diverse" din agenda ședinței și vizează acțiuni ulterioare, dar, după caz, pot completa agenda curentă. Calificative: oportună: vizează chestiuni ce țin direct de aspecte ale reflectării alegerilor parțial oportună: vizează tangențial/indirect aspecte ale reflectării alegerilor inoportună: vizează reflectarea alegerilor, dar nu sunt necesare	Oportună: 6-10 puncte Parțial oportună: 1-5 puncte Inoportună: 0 puncte	op pop iop

Fișa de monitorizare

Fișa de monitorizare cuprinde lista de indicatori cantitativi/calitativi, calificativele și codurile pentru calificative, cărora le corespunde o anumită valoare numerică (punctaj) atribuită de monitor. Fișa de monitorizare este utilizată pentru monitorizarea fiecărei ședințe. Fișa de monitorizare fixează evaluarea fiecărui subiect electoral de pe agenda ședințelor. Valori numerice sunt acordate doar indicatorilor calitativi și inițiativelor.

Colectare date

Datele sunt colectate, în principal, pentru întreaga perioadă de monitorizare, dar, în funcție de scop/necesitate, pot fi colectate separat și pentru alte intervale de timp, de exemplu, pentru cel al campaniei electorale sau, după caz, pentru cel al turului al doilea de scrutin.

Obținerea datelor cantitative: este sumat punctajul acordat de monitor fiecărui subiect monitorizat, conform indicatorilor cantitativi din Fișă. Subiect monitorizat înseamnă orice chestiune de pe agendă sau inclusă, suplimentar, pe agendă, supusă, de regulă, dezbaterii în ședință, și care finalizează cu o decizie.

Interpretarea datelor cantitative:

Datele cantitative sunt analizate în mod particular, separat de punctajul acumulat de indicatorii calitativi, pentru a trage concluzii.

Obținerea datelor calitative: este sumat punctajul acordat de monitor fiecărui subiect monitorizat, conform indicatorilor calitativi din Fișă. Monitorul acordă calificative și puncte indicatorilor calitativi, pe trei trepte de apreciere: 6-10 puncte; 1-5 puncte; 0 puncte. De asemenea, în cazul unora dintre indicatori sunt prevăzute depuneri. Astfel, fiecare indicator poate acumula maxim 10 puncte, iar fiecare subiect supus monitorizării poate întruni cel mult 40 de puncte. Pentru a determina indicele de calitate, punctajul total este împărțit la numărul de subiecte monitorizate. În numărul de subiecte monitorizate nu sunt incluse inițiativele. Totuși, pentru că inițiativele sunt importante și necesare (nu și obligatorii), le sunt atribuite puncte, plusate la punctajul general. Sunt luate în calcul inițiativele relevante pentru obiectul monitorizării și acceptate prin decizii corespunzătoare ale CA. Cu titlu de excepție, pot fi luate în calcul și alte inițiative, care nu sunt aprobate prin decizii, dar care au relevanță pentru perioada alegerilor.

Interpretarea datelor calitative:

< 10 puncte – activitatea este inacceptabilă
≥ 10 – < 20 de puncte – activitatea este defectuoasă
≥ 20 – < 30 de puncte – activitatea este acceptabilă
≥ 30 – < 35 de puncte – activitatea este bună
≥ 35 – ≤ 40 de puncte – activitatea este foarte bună

Metodologia permite:

- A determina, în funcție de punctajul acumulat, cum a activat CA în perioada electorală, indiferent de tipul alegerilor;
- A trage concluzii despre părțile tari și părțile slabe în activitatea CA;
- A formula recomandări și sugestii particulare și generale pentru CA.

Fișă de monitorizare

Data nr. sub	Subiecte cu caracter electoral examinate în ședință Comentarii monitori	calitate raport			calitate dezbateri				calitate decizie			transparență			inițiative			decizii nr.
		cp	pcp	icp	ct	pct	lp	dt	cf	pcf	ncf	tr	ptr	ntr	op	pop	iop	